

ARXITEKTURA VA SAN'AT UYG'UNLIGI

O'rinboyev Sh.E.

SamDAQU "San'at" kafedrası dotsent v.b.

Gulmirzayev O'.A.

SamDAQU "San'at" kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya. Arxitekturada san'at insoniyat tarixida estetik go'zallik, madaniy boylik va zamonaviylikni aks ettirgan muhim sohalardan biridir. Arxitektura foydali bino va qurilish bilan shug'ullanadi, balki tashkilot ko'rinishi va ichki dizaynini jozibador, uyg'un va betakror tuzatish intiladi. Bu yo'nalishda san'at uslublari, sifatli urf-odatlar va texnologiya birlashadi, natijada zamonaviy arxitekturaga xos bo'lgan o'ziga xos uslublari yaratiladi. Ushbu maqolada arxitekturaviy san'atning asosiy elementlari, uslublari, har bir davrdagi o'ziga xos rivojlanish tamoyillari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: san'atshunoslik, arxitektura, uslub, san'at tarixi, bino va inshootlar, antik davr, uyg'onish davri, estetika, dekorativ elementlar.

Kirish. San'atshunoslik – bu san'atning turli shakllarini tadqiq qiluvchi va ularning tarixiy, madaniy, estetik, hamda ijtimoiy ahamiyatini o'rganishga bag'ishlangan fan. Bu fan san'at asarlarini tahlil qilish, ularning yaratilish tarixi, ijodkor shaxslarining mahorati, shuningdek, turli davr va madaniyatlar ta'sirini chuqurroq anglashni o'z ichiga oladi. San'atshunoslik turli san'at turlarini – tasviriy san'at (rassomlik), haykaltaroshlik, arxitektura, kino, teatr, musiqani qamrab oladi. Shu bilan birga, u zamonaviy san'at shakllari, jumladan raqamli san'at va dizayn ham o'rganib, yangi san'at asarlari va tamoyillarini anglash uchun muhim nazariy asoslarni yaratadi [1].

Arxitektura va san'at bir-biriga yaqin bo'lgan, o'zaro uyg'unlikda rivojlanib boradigan sohalardir. Arxitektura – bu binolar va inshootlarni qurish, uning estetik va amaliy imkoniyatlari san'atning rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. San'at esa arxitektura uchun ilhom manbai sifatida xizmat qiladi va uning mazmunini boyitadi.

Arxitektura amaliy, balki estetik jihatdan go'zal, nafis va o'ziga xos bo'lishi uchun ham yaratiladi. Binolarning ko'rinishi, tashqi va ichki bezaklari san'at asarlariga o'xshab, tomoshabinning estetik didini shakllantiradi. Masalan, barokko va gotika uslubidagi yevropa binolari, yoki Markaziy Osiyo me'morchiligida qo'llanilgan koshinkor naqshlar va ganch o'ymakorligi binolarining san'at sifatida qadrlanishiga sabab bo'lgan [1].

Usullar. Har bir davrning o'ziga xos san'at uslublari mavjud bo'lib, ular arxitekturaga ham o'z ta'sirini o'tkazgan. Masalan, eski yunon va rim me'morchiligida marmardan yasalgan ustunlar, haykallar va dekorativ elementlar keng qo'llangan. O'zbekistondagi tarixiy me'morchilik esa islomiy naqsh va ornamentlar bilan boyitilgan, bu esa milliy va diniy merosni aks ettiradi. Binolar orqali aniq davr va xalqning madaniyati va qadriyatlarini yaxshi namoyon bo'ladi.

San'atshunoslik asosan quyidagi yo'nalishlarni qamrab oladi:

- San'at tarixi – san'atning turli davrlarda qanday rivojlanganini o'rganadi. Masalan, antik davr, Uyg'onish davri, Barokko, Modernizm kabi uslublari,

ularning o'ziga xos tomonlari va ular ortidagi madaniy va ijtimoiy omillar tahlil qilinadi [2].

- Estetika – san'at asarining go'zallik, estetik qiymat, kompozitsiya va simvolik mazmunlarini o'rganish bilan shug'ullanadi.

- Kritika – san'atshunoslikda asarlarni tahlil qilish, ularning yutuq va kamchiliklarini aniqlash, boshqa san'at asarlari bilan taqqoslash va baholash jarayonidir.

- San'at nazariyasi – san'at va ijodning falsafiy asoslari, ularning qanday qilib odamlarning hissiy va ma'naviy dunyosiga ta'sir ko'rsatishi haqida tushunchalarni ishlab chiqadi [3].

Muhokama va natijalar. Arxitekturada san'at bu bino va inshootlarni nafaqat funksional, balki estetik va san'at asari sifatida yaratishga yo'naltirilgan qismidir. Arxitekturaviy san'atning maqsadi nafaqat qurilgan muhitni yaratish, balki uni o'ziga xos uslubda bezash va kishilarni hayratda qoldiradigan obraz va shakllar orqali ko'rsatishdir. Bu turdagi san'at asosan quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi:

• Dekorativ elementlar – turli o'ymakorliklar, bezaklar, naqshlar va o'ziga xos uslublari yordamida arxitekturaga san'at elementi kiritiladi. Dekorativ elementlar – bu binolar, interyerlar yoki san'at asarlarini yanada jozibador va boy ko'rsatish uchun qo'llaniladigan bezak va naqsh elementlari. Ular shakl, rang, naqsh, o'ymakorlik va boshqa dekorativ texnikalar yordamida yaratiladi. Dekorativ elementlar arxitektura, rassomlik, haykaltaroshlik va qo'l san'atlarida keng qo'llanilib, muhitni estetik jihatdan boyitadi. Ularning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

• Naqshlar va ornamentlar – geometrik shakllar, o'simlik va hayvonot dunyosi tasvirlari yoki abstrakt naqshlar ko'rinishida bo'lib, devorlar, shiftlar va pollarni bezash uchun ishlatiladi.

• O'ymakorlik va gravirovka – yog'och, metall, tosh yoki boshqa materiallarda ishlangan o'yma va gravirovkalar arxitektura va mebel bezaklarida keng qo'llaniladi.

• Kolonna va pilasterlar – arxitekturada devor va qavatlariga chiroyli ko'rinish berish uchun qo'llaniladi. Ular yunon va rim arxitekturasi uslublarida juda mashhur bo'lgan.

- Mozaika va vitraj – kichik rangli bo‘laklardan yig‘ilgan naqshlar yoki rangli shishadan ishlangan vitrajlar asosan ibodatxonalar va katta jamoat binolarini bezashda ishlatiladi.

- Stucco va ganch ishlovlari – gips yoki boshqa yumshoq materiallardan ishlanib, devor va shiftlarni bezashda foydalaniladi. Sharq arxitekturasida ganchkorlik usuli keng qo‘llanilgan.

- Floral va tabiat motivlari – o‘simliklar, gullar va tabiiy shakllar ko‘rinishidagi bezaklar, tabiatga yaqinlik va tabiiylik tuyg‘usini ifodalaydi. Ular klassik va zamonaviy arxitekturaviy uslublarda uchraydi.

Dekorativ elementlar nafaqat tashqi ko‘rinish uchun balki madaniyat, milliy qadriyatlar va tarixni aks ettirish maqsadida ham qo‘llaniladi. Shu sababli ular turli davr va hududlar estetik va san‘at tushunchalarini anglash uchun ham muhim sanaladi.

Uslubiy yo‘nalishlar – har bir davr o‘ziga xos arxitektura uslubiga ega bo‘lib, bu uslublar zamonaviy dizayn tamoyillari bilan uyg‘unlashib, yangi san‘at shakllarini yaratishga olib keladi.

San‘at va arxitekturada uslubiy yo‘nalishlar – bu san‘at asarlarining o‘ziga xos shakl, rang, kompozitsiya, va mazmun jihatdan muayyan davr yoki makonning o‘ziga xos estetik tamoyillarini aks ettiradigan uslublardir. Har bir uslubiy yo‘nalish ma‘lum davr va madaniyatning san‘atga qarashlarini, ijtimoiy va falsafiy g‘oyalarini ifodalaydi. San‘at va arxitekturada eng mashhur uslubiy yo‘nalishlardan ba‘zilari quyidagicha:

Antik uslub (Gretsiya va Rim san‘ati) – yunon va rim san‘ati sodda va mutanosib shakllar, ideal go‘zallik va uyg‘unlik izlanishiga asoslangan. Kolonnalar, portiklar va o‘ymakor bezaklar bilan bezatilgan.

Gotika (XII–XVI asrlar) – asosan o‘rta asr Yevropa san‘atiga xos bo‘lib, baland minoralar, usti cho‘qqi shakldagi derazalar va rangli vitrajlar bilan tanilgan. Gotika uslub i ibodatxonalar va saroylarda keng qo‘llanilgan.

Renessans (XIV–XVII asrlar) – antik davr san‘atiga qaytish harakati bo‘lib, realizm va proporsiyaga katta ahamiyat berilgan. Bu uslubda klassik uyg‘unlik va ideal shakllar qadrlangan.

Barokko (XVII–XVIII asrlar) – dramatik va jo‘shqin ifoda bilan ajralib turadigan uslub bo‘lib, ko‘p miqdorda o‘ymakorlik, guldor naqshlar va yorqin ranglar qo‘llanilgan. Barokko san‘ati ulug‘vor va hashamatli ko‘rinish uchun mo‘ljallangan.

Rokoko (XVIII asr) – nafislik va murakkab bezaklarga asoslangan uslub bo‘lib, pastel ranglar, nozik o‘ymakorlik va bog‘ shaklidagi bezaklar bilan ajralib turadi.

Neoklassitsizm (XVIII–XIX asrlar) – bu uslub antik davr va Renessans go‘zalligini qayta tiklash maqsadida yuzaga kelgan bo‘lib, oddiy va mutanosib shakllarga urg‘u beradi.

Modernizm (XIX–XX asrlar) – soddalik va funksionallik tamoyillarini ilgari surgan zamonaviy san‘at yo‘nalishi bo‘lib, geometrik shakllar va minimalistik dizayn xususiyatlariga ega.

Postmodernizm (XX asr o‘rtalari va oxirlari) – an‘anaviy uslublarni qayta talqin qilish, o‘yinlilik, ironik detal va ko‘p ma‘nolilik bilan ajralib turadi.

Minimalizm – oddiylik, ortiqcha bezaksiz shakllar va monoxromatik ranglarga asoslangan uslub. Minimalizm zamonaviy san‘at va interyer dizaynida keng tarqalgan.

Deconstructivism (XX asr oxiri) – bu uslub murakkab shakllar, an‘anaviy struktura va simmetriyani rad qilish orqali yangilik yaratishga intiladi.

Uslubiy yo‘nalishlar madaniy va tarixiy voqealar, falsafa, texnologik o‘zgarishlar va ijtimoiy jarayonlar bilan chambarchas bog‘liqdir. Har bir davr san‘atkorlari o‘z davrining g‘oyaviy ta‘sirini aks ettiradigan yangi uslublarni yaratganlar, shu sababli san‘atda uslublar evolyutsiyasi jamiyat va madaniyat rivojlanishini ham aks ettiradi.

Material va tuzilma – zamonaviy texnologiyalar orqali turli materiallardan foydalangan holda murakkab shakllar, chiroyli va bardoshli konstruksiyalar yaratiladi.

Arxitektura va san‘atda material va tuzilma — bu binolar, inshootlar va san‘at asarlarini yaratishda foydalaniladigan fizik materiallar va ular qanday shaklda, konstruksiyada qo‘llanilishi tushunchasidir. To‘g‘ri tanlangan material va mustahkam tuzilma nafaqat bino va inshootlarning mustahkamligini ta‘minlaydi, balki ularga estetik ko‘rinish ham beradi. Turli materiallar va konstruktiv usullar arxitektura va dizaynning rivojlanishiga va o‘zgarishiga sezilarli ta‘sir ko‘rsatgan. Asosiy material va tuzilma elementlari quyidagilardan iborat:

- Tosh – qadimgi davrlardan boshlab asosiy qurilish materiali sifatida qo‘llanilgan. Tosh bardoshli va uzoq muddat saqlanuvchi bo‘lgani uchun ko‘plab tarixiy inshootlar, jumladan ibodatxonalar, minoralar va saroylar qurilishida ishlatilgan.

- Yog‘och – yengil va qayta ishlash uchun qulay material bo‘lib, zamonaviy arxitekturadan oldin ham ko‘plab uylar, ko‘priklar va ma‘badlar qurilishida ishlatilgan. Yog‘och ekologik toza material sifatida zamonaviy arxitekturada ham keng qo‘llanilmoqda.

- Beton – XX asrda sanoat inqilobi bilan keng tarqalgan materiallardan biri bo‘lib, mustahkamligi, shaklga moslashuvchanligi va uzoq muddatli xizmat qilishi bilan ajralib turadi. Beton zamonaviy inshootlarda, xususan, ko‘prik, baland binolar va sanoat inshootlarida keng qo‘llaniladi.

- Metall – asosan po‘lat va temir konstruksiyalar zamonaviy arxitekturani yuqori qavatli binolar va ko‘priklar uchun vaziyatga moslashuvchan va bardoshli qiladi. Metall arxitektura va dizayn sohasida futuristik va zamonaviy ko‘rinish yaratishda ishlatiladi.

- Shisha – yuqori texnologiyali shisha materiallar yorug‘likni o‘tkazish va yengil ko‘rinish berish uchun foydali. Ayniqsa, osmono‘par binolar va fasadlarda keng qo‘llaniladi.

- Keramika va g‘isht – uzoq muddat xizmat qiladigan va yaxshi izolyatsiya xususiyatlariga ega

bo'lgan bu materiallar asosan devorlar va qavatlarini qurishda ishlatiladi.

- Kompozit va zamonaviy materiallar – zamonaviy texnologiyalar rivojlanishi bilan karbon tola, plastmassa va boshqa sintetik materiallar yangi dizayn imkoniyatlarini yaratmoqda. Ular yengil va bardoshli bo'lib, energiya samaradorligini oshirishda yordam beradi.

- Ramka konstruksiyasi – asosan metall yoki yog'och materiallardan yasalgan ramka binoning asosiy yukini ko'taradi, devorlar esa bu ramkaga mustahkam o'rnatiladi. Baland binolar qurilishida qo'llaniladi.

- Gumbaz va kamarchalar – antik davr va o'rta asrlardan beri inshootlarning kengroq maydonini qamrab olishda qo'llanilgan. Gumbazlar va kamarchalar mustahkamligi bilan birga estetik ko'rinish ham beradi.

- Qavatlararo panel konstruksiyasi – bu konstruksiya yassi panellar yordamida amalga oshiriladi va energiya samaradorligi, issiqlik izolyatsiyasi bilan ajralib turadi. Zamonaviy ko'p qavatli binolarda ishlatiladi.

- Zavodda tayyorlanadigan modullar – hozirgi vaqtda modulli qurilish usullari yordamida qismlar zavodda tayyorlanadi va qurilish joyiga olib kelinib, tezda yig'iladi. Bu usul vaqtni tejash va sifatni oshirishda foydali.

- Ko'taruvchan qobiqlar va membranalar – yengil va elastik materiallardan yasalgan qobiqlar asosan stadion, ko'rgazma pavilyonlari kabi keng maydonli inshootlarda qo'llaniladi.

- Assotsiativ konstruksiyalar – bu usulda binoning estetik qismi va konstruktiv qismi bir butun ko'rinishda bo'lib, u zamonaviy dizaynda foydalaniladigan kreativ shakllar yaratishga imkon beradi.

Material va tuzilma arxitektura sohasida nafaqat texnik nuqtai nazardan muhim, balki ular orqali ijodiy yondashuv va dizayn uslubini ifodalash ham mumkin. To'g'ri tanlangan material va mustahkam konstruksiya nafaqat bino yoki san'at asarining funktsionalligini, balki uning estetikasini, vaqt o'tgan sari barqarorligini va o'ziga xosligini ta'minlaydi.

Yorug'lik va rang – dizaynda yorug'likni to'g'ri tashkil etish va ranglarning uyg'unligini topish arxitekturaning san'at darajasiga ko'tarilishiga yordam beradi. Yorug'lik va rang arxitektura, interyer dizayni va san'atda asarlar va muhitning o'ziga xos kayfiyatini, estetik go'zalligini va hissiy ta'sirini yaratishda muhim rol o'ynaydi. To'g'ri tanlangan yorug'lik va rang ob'ektni nafisroq va ifodali qilib ko'rsatishi, muhitni jonlantirishi va u orqali ma'lum bir g'oyani ifodalashga yordam berishi mumkin. Yorug'lik va rangning ushbu sohalarda qanday ishlatilishini quyidagicha tahlil qilish mumkin:

Tabiiy yorug'lik – oynalar, shisha fasadlar, ochiq tomlar yoki xonalarda tabiiy yorug'likdan foydalanish energiya samaradorligini oshiradi va bino ichida tabiiy, iliq muhit yaratadi. Tabiiy yorug'lik ob'ektlar va

bo'yoqlarning ranglarini to'liq va aniq aks ettiradi, bu esa ko'pincha ijobiy kayfiyat yaratadi.

Sun'iy yorug'lik – tungi vaqtda yoki tabiiy yorug'lik yetarli bo'lmagan joylarda ishlatiladi. Har xil rang va intensivlikdagi yorug'lik manbalari, masalan, LED, lampalar, ko'chma proyektorlar va boshqa texnologiyalar, istalgan dizayn yoki kayfiyatni yaratish imkonini beradi.

Yorug'likning yo'nalishi va taqsimoti – yorug'likning tushish yo'nalishi, masalan, yuqoridan, pastdan yoki yon tomonlardan tushishi, fazoning ko'rinishini sezilarli darajada o'zgartirishi mumkin. Bundan tashqari, yorug'likning tekis taqsimlanishi fazoni keng va sokin ko'rsatadi, yo'nalgan yorug'lik esa e'tibor qaratiladigan nuqtalarni ajratib ko'rsatadi.

Kuchli va zaif yorug'lik kontrasti – yorug'lik va soyalar o'yinidan foydalangan holda fazo va ob'ektlarning chuqurligi, hajmi va dinamikasi yaratish mumkin. Masalan, barokko uslubida yorug'lik va soyalar o'yinidan dramatik ifoda yaratish uchun keng foydalaniladi.

Rangli yorug'lik – har xil rangdagi yorug'lik muhitga turli kayfiyat va ifoda beradi. Masalan, iliq ranglar (qizil, sariq, to'q sariq) xonaga issiq va yaqin kayfiyat bag'ishlasa, sovuq ranglar (ko'k, yashil) esa sovuqqina va tinchlantiruvchi muhit yaratadi. Rangli yoritgichlar teatr va ko'rgazmalarda keng qo'llaniladi.

Rang palitrasi va uyg'unligi – bino yoki xonadagi ranglarning o'zaro uyg'unligi muhitni yaxlit va estetik qiladi. Ranglarni uyg'unlashtirish orqali jozibador, muvozanatli va qiziqarli ko'rinish yaratish mumkin. Masalan, klassik interyerlarda yumshoq va pastel ranglar, zamonaviy uslublarda esa yorqin va kontrast ranglar keng qo'llaniladi.

Rangning psixologik ta'siri – ranglar kayfiyat va hislarga ta'sir qiladi. Qizil rang energiyani ifodalaydi va e'tiborni tortadi; yashil va ko'k ranglar tinchlantiruvchi, salqin his uyg'otadi; sariq rang quvnoqlik va energiya beradi. Bu ta'sir arxitektura va dizaynda keng qo'llanilib, muayyan joyda kerakli tuyg'ularni yaratishga yordam beradi.

Monoxromatik va kontrast ranglar – monoxromatik rang sxemasi (bir xil rangning turli tuslari) minimalist va sokin muhit yaratadi, kontrast ranglar esa jonli, qiziqarli kayfiyat va dinamikani beradi. Kontrast ranglar yordamida muhim joylarni ajratib ko'rsatish yoki fazoning ba'zi qismlariga urg'u berish mumkin.

Tabiiy va sun'iy ranglar – tabiiy ranglar (tuproq ranglari, yashil, kulrang) xonaga tabiiy va tabiiy ko'rinish beradi. Sun'iy va yorqin ranglar esa futuristik va zamonaviy muhit yaratishda keng qo'llaniladi.

Material va tekstura bilan uyg'unligi – rang tanlashda material va tekstura bilan mosligini hisobga olish muhim. Masalan, marmar yoki yog'och kabi tabiiy materiallar bilan mos ranglar tanlanganida, ularning estetik jozibasi yanada oshadi.

Yorug'lik va rangning kombinatsiyasi orqali arxitektura va dizayn asarlari nafaqat ko'rish uchun qulay muhit yaratadi, balki binolar va interyerlarni

jonlantiradi, ularning hissiy va madaniy qiymatini oshiradi.

Xulosa. Arxitekturada san'at tabiiy binolarni barpo etish, balki ularni madaniy va maishiy jihozlarni, boy mahsulotlarni ishlab chiqarishni o'z ichiga oladi. San'at va arxitektura uyg'unligi me'morchilikning qadimiy davrlaridan beri rivojlanib, insonlar yashashgan nafislik bilan shakllantiruvchi muhim qismlaridir. Arxitektura san'ati orqali milliy va madaniy meros ham yuksak darajada aks ettiriladi. Ko'plab xalqlar o'z madaniy an'alarini olib boradi.

Adabiyotlar

1. Urinboev, S., & Barnayeva, S. (2023). Principles of Development of Fine Arts in Central Asia. *World of Science: Journal on Modern Research Methodologies*, 2(4), 45-48.
2. Уринбоев Шакарбой Элибоевич, Назарова Дильшода Мустафаевна. (2023). ЭРОН, АФГОНИСТОН ВА ХИНДИСТОНДА ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ АРХИТЕКТУРАСИ. *Международный журнал по образованию, социальным и гуманитарным наукам. Издательство академических исследований Финляндии*, 11(4), 482-487. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7812410>
3. Шахло Барнаева | Шакарбой Уринбаев «Творческая триада в художественной жизни Самарканда 30-х годов XX века» Опубликовано в Международном журнале тенденций научных исследований и разработок (ijtsrd), ISSN: 2456-6470, Спецвыпуск | Инновационное развитие академических исследований и разработок во время Covid 19, май 2021 г., стр. 9-10, URL: <https://www.ijtsrd.com/papers/ijtsrd43707.pdf>
4. Ёркулов Тўлаган Хамидович. (2023). ҲАЙКАЛТАРОШЛИК САНЪАТИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ. *Международный журнал по образованию, социальным и гуманитарным наукам. Издательство академических исследований Финляндии*, 11(4), 723-727. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7824398>
5. Gulmirzayev Uktam Abduraximovich. (2023). UMUMIY OVQATLANISH VA TO'YXONALAR OBYEKTLARINING SHAHARSOZLIK ME'MORIY MUHITINI FUNKTSIONAL REJALASHTIRISHNI TASHKIL ETISH. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7736420>
6. Sultanov, A. (2021, November). THE ROLE OF EDUCATIONAL EVENTS IN THE COOPERATION OF FAMILY, SCHOOL, COMMUNITY IN PROTECTING DISADVANTAGED STUDENTS FROM ALIEN IDEOLOGIES. In *International Scientific and Current Research Conferences* (pp. 21-25).
7. Uktam, G. (2023). Shaping the Architectural Environment of Public Dining Buildings. *JOURNAL OF ENGINEERING, MECHANICS AND MODERN ARCHITECTURE*, 2(3), 13-17.
8. Султанов, А. (2021). История И Современное Состояние Мечети Джами-Биби-Ханым (Биби-Ханум). *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY*, 2(8), 157-163.
9. Sultanov, A. N. S. A. N. (2023). LEADING TRADITIONS IN THE FORMATION OF THE ARCHITECTURE OF MODERN MOSQUES. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 4(1), 21-28.
10. Axtam, U., & Akram, S. (2021). The Eternity of Mentor and Her Pupil. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 2(8), 25-30.
11. Sultanov, A. (2022). ЗАМОНАВИЙ МАСЖИДЛАРНИ ЛОЙИҲАЛАШНИНГ УСЛУБИЙ АСОСЛАРИ ВА ФУТУРОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ. *Eurasian Journal of Academic Research*, 2(6), 248-255.
12. Hamidovich, Y. T. L. (2023). НАҲКАЛТАРОШЛИК САН'АТИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИ. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(4), 723-727.
13. Turkman, E. (2011). Haykaltaroshlik.«Arxitektura» va «Dizayn» ta'lim yo'nalishlari talabalari uchun o'quv qo'llanma. *Samarqand: SamDAQI*, 2.
14. Мустафаевна Н.Д. (2023). ЭРОН, АФГОНИСТОН ВА ХИНДИСТОНДА ТЕМУРИЙЛАР ДАВРИ АРХИТЕКТУРАСИ. *Финляндия Международного научного журнала образования, социальных и гуманитарных наук*, 11 (4), 482-487.
15. Shakarboy Eliboyevich O.,rinboev, & Dilshoda Mustafayevna Nazarova. (2023). O'ZBEKISTON SHAHARLARIDA ZAMONAVIY BINOLAR KO'PAYGANLIGI SABABLI SHAHAR LANDSHAFTI VA ISTIROHAT BOG'LAR SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI. *ME'MORCHILIK VA QURILISH MUAMMOLARI (ILMIY TEXNIK JURNALI)*, 1(1), 72-75. извлечено от <https://uzshaharsoz.uz/index.php/j/article/view/20>
16. Шакарбой Элибоевич О'ринбоев и Туркман Эсанов. (2023). МЕСТО ЧЕРТЕЖНОЙ НАУКИ В ОБЛАСТИ АРХИТЕКТУРНО-ДИЗАЙНЕРСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ. *Международный междисциплинарный исследовательский журнал Galaxy*, 11 (5), 455-460. Получено с <https://internationaljournals.co.in/index.php/giirj/article/view/4051>.

